

נושא העבודה
הגנת החי

תאריך: 2 בינואר 2017

העבודה מוגשת בחסות העמותה של

נוער שוחר משפט עברי

הקדמה אישית

בחרתי בנושא זה מכיוון שהמאבק נגד התעללות בחיות קרוב לליבי. אני רואה חשיבות רבה בשמירה על זכויותיהם של בעלי החיים ואף השתתפתי במחאות ותמכתי בגופים הפועלים לשם כך. ומעניין אותי רבות כיצד מערכת המשפט מתייחסת אל בעלי החיים ואילו חוקים נחקקו בעבורם.

בעבודתי על הגנת החי שמתי דגש על ציד, מאחר ויש סכנה גדולה שמינים רבים של חיות יהיו בסכנת הכחדה כתוצאה מהציד.

וברצוני לדעת כיצד מערכת המשפט מתמודדת עם ציד בלתי חוקי והתעללות בחיות.

קיים חשש שבני האדם יגרמו לפגיעה ממשית בסביבה ובעלי החיים ולכן לפי דעתי יש חשיבות עליונה לחוקים הקיימים שנועדו להגן על בעלי החיים שהרי בלעדיהם מינים רבים של חיות היו כבר נכחדים.

נוסף על כך מרתק אותי מה הגישה של המשפט העברי והמשפט הישראלי לגבי הנושא השנוי במחלוקת בנוגע ליחס המתאים כלפיי בעלי החיים ולגבי הגבול שבין ההתייחסות לבעל החיים כאל חפץ או כיצור השווה לאדם.

תוכן עניינים

2.....	הקדמה אישית
3.....	תוכן עניינים
4.....	מבוא
6.....	פרק א' - התייחסות המשפט העברי להגנת החי בדגש על ציד
11.....	פרק ב' - התייחסות המשפט הישראלי להגנת החי בדגש על ציד

פרק ג' - השוואה בין המשפט העברי למשפט הישראלי,

16..... תוך התייחסות להגנת החי בדגש על ציד.....

18..... ביבליוגרפיה.....

מבוא

הנושא שבחרתי לכתוב עליו הוא הגנת החי בשימת דגש על ציד חיות בר.

חוקים להגנת בעלי חיים קיימים כבר מתקופת התנ"ך וישנם ציוויים ומצוות אשר מטרתם למנוע צער בעלי חיים.

כיום בישראל קיימים חוקים העוסקים בהגנת בעלי החיים : חוק הגנת חיית הבר¹ העוסק בעיקר בעניין של ציד חיות, וחוק צער בעלי חיים² שעוסק גם בהגנה על בעלי החיים וגם מפקח על הניסויים שנעשים בהם.

בחרתי בנושא זה מהסיבה שמעניין אותי כיצד המדינה דואגת לרווחתם של בעלי החיים והאם היא מכירה בזכויותיהם ושומרת עליהם. וברצוני לדעת אילו עונשים מערכת המשפט נותנת במצבים של עבירה על החוק בחוקים הקשורים לבעלי החיים.

בעבודתי אתמקד בנושא הציד מאחר וזהו נושא שנוי במחלוקת בחברה הישראלית.

אני אביא את דעת המשפט העברי בנושא תוך בדיקת מקורות התנ"ך, טענות הרבנים והפסיקה היהודית הנוגעת בעיקר לציד, אך גם לציוויים הקשורים להתעללות בחיות. והראה כיצד ההלכה מתמודדת עם השאלות לגבי היחס הנכון והמותר כלפי בעלי החיים. בנוסף לכך אצרף מקרים שבהם אנשים חשובים בתרבות היהודית התנהגו לחיות בצורה שלילית או חיובית ומה ניתן ללמוד ממקרים אלו.

במשפט הישראלי אציין את החוקים והתקנות הנוגעות להגנה על בעלי החיים ובעיקר על ההיתרים והאיסורים של עיסוק בציד. ההתייחסות להתעללות בבעלי חיים תובא באופן כללי וקצר והתמקדות פרק זה יהיה בחוק להגנת חיית הבר. יצורפו פסקי דין המראים מקרים של ציד בלתי חוקי ואת דרך הענישה על כך. וכן אכתוב על המחלוקת הקיימת בנוגע להתרת הציד, שבה נשאלת השאלה האם יש להתיר ולתת רישיונות ציד על פי החוק למרות הפגיעה במאזן האקולוגי שמתווספת לכך.

יתר על כן ארחיב על ניסיונות רשות שמורת הטבע למנוע את הציד ואת ההכחדה של מינים שונים ביחס לחוקים והתקנות הנוגעות לכך.

בפרק על ההשוואה שבין המשפט העברי למשפט הישראלי אכתוב על השוני שבהתייחסות כלפי בעלי החיים והעיסוק בציד. ועל מקרים שבהם שני סוגי המשפט נוהגים בצורה דומה.

והשאלה המשפטית שאדון בה היא :

¹ חוקק בשנת תשט"ו-1955

² חוקק בשנת תשנ"ד-1994

האם יש מקום להתיר את העיסוק בציד או שיש לאסור אותו לחלוטין מטעמי המוסר והדאגה לסביבה?.

פרק א' - התייחסות המשפט העברי להגנת החי בדגש על ציד

התרבות היהודית מתנגדת להתעללות בבעלי חיים וליחס בלתי ראוי כלפיהם. ורואים זאת באופן חיובי כאשר האדם מכבד את בריאותיו של הקב"ה .

ביהדות הציד והיחס לבעלי חיים תמיד היה נתון למחלוקת, חלק התנגדו לציד וראו בו כמעשה בזוי וחלק תמכו בציד וטענו כי אין לאסור אותו.

מאז ומתמיד הציד נחשב כאומנותו של עשו כפי שכתוב: "ויהי עשו איש יודע ציד"³; לא אומנותו של יעקב, שעליו כתוב: "ויעקב איש תם ישב אהלים"⁴. ההשוואה ביניהם נועדה בכדי להראות את ההבדלים באופיים. עשו הוא רשע ועוסק בציד, ולעומתו יעקב מתואר כאדם בעל תכונות חיוביות. ציון הצייד מדגיש את רשעותו של עשו שהורג חיות להנאתו.

ישנם מקורות המראים שאף על פי שהותר לאדם להרוג בעלי חיים לשם מחייתו, כמו מזון או ביגוד, אבותינו ראו בהיתר זה בעיה מוסרית.

ההסתייגות מהריגת בעלי חיים עולה כבר מן המקרא. האדם הראשון הורשה לאכול רק מהצומח "ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל"⁵. לדעת ר' יוסף אלבו לא הותר לאדם הראשון לאכול מן בחי בגלל האכזריות שכרוכה בהריגת בעלי חיים, והדבר הותר לנח ולבניו מאחר והתרחשה התדרדרות מוסרית בימיהם. לאחר מכן לא הושב האיסור על אכילת חיות אך אפשר לומר שדיני הכשרות הקיימים באו בכדי להחדיר לתודעתו של האדם את הבעיה המוסרית באכילת בעלי חיים, וללמדו שליטה עצמית.

ההכרה בערך החמלה כלפי בעלי חיים עולה גם מן הסיפור המדרשי על בחירתו של משה רבינו כמנהיגם של ישראל:

"ומשה היה רועה"⁶ - כשמשה היה רועה צאנו של יתרו במדבר ברח ממנו גדי ומשה רץ אחריו עד שהגיע לחסות. הזדמנה לגדי ברכה של מים והוא שתה ממנה. כאשר משה ראה אותו הוא אמר: "אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, שמא עייף אתה?" ואז הרכיב את הגדי על כתפו והלך. אמר הקב"ה: "יש לך רחמים לנהג צאנו של בשר ודם, חייד, אתה תרעה צאני ישראל". כלומר כתוצאה מהיחס הרחמני שביטא משה כלפי הגדי, הקב"ה החליט שמשה יהיה זה שינהיג את עם ישראל.

דוגמאות מן המקרא המדריכות את האדם לחמלה ולהתחשבות בצרכיהם של בעלי החיים:

³ בראשית כה, כז

⁴ שם

⁵ שם ב, טז

⁶ שמות ג, א

א. הקלה על בהמה הכורעת תחת נטל משאה - "כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו"⁷.

ב. מנוחת הבהמה מעבודה בשבת - "ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת, למען ינוח שורך וחמרך"⁸.

ג. איסור שחיטה של בעל חיים ובנו ביום אחד – "ושור או שה אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד"⁹.

מדוגמאות אלה ואחרות אפשר להבין כי אין להתייחס לבעל חיים כחפץ אלא לדאוג לצרכיו. על אף שהאדם משתמש בחיות לשימושים שונים עליו להבין כי החיה היא יצור חי שיש לו רגשות. ולכן אסור להתעלל בבעלי חיים ולהתאכזר אליהם שהרי הם סובלים ממעשים שכאלו והדבר מצער אותם.

את החשיבות שבנתינת יחס רחמני כלפי בעלי חיים רואים בסיפורו של רבי יהודה הנשיא¹⁰, בו מסופר על עגל שהוליכו אותו לשחיטה והוא תלה את ראשו בתוך בגדו של רבי יהודה הנשיא ובכה. הרבי אמר לו "לך לך נוצרת" ואז משמים אמרו הואיל ואינו מרחם – שיבואו עליו ייסורים (על רבי יהודה הנשיא).

יום אחד, כעבור שנים, שפחתו של הרבי טאטאה את הבית, היו מונחים שם גורים של חולדה והיא טאטאה אותם. הרבי אמר לה להניח להם וכתוצאה אמרו משמים הואיל ומרחם- נרחם עליו, ואז הייסורים של רבי יהודה הנשיא הסתיימו.

הסיפור מדגיש את האכזריות שבאי נתינת יחס רחמני לחיות ושהעונש על כך הוא חמור. סיפור זה יכול להוות אזהרה לבני אדם שלא יתעללו בבעלי חיים ולא יחשבו שבעלי החיים נבראו עבורם כרכוש שהם יכולים לנצל.

הציד בספרות השו"ת :

⁷ שמות כג, ה

⁸ שמות כג, יב

⁹ ויקרא כב, כח

¹⁰ התלמוד הבבלי במסכת בבא מציעא (דף פ"ה ע"א)

שאלת הצייד עלתה לראשונה בספרות השו"ת במאה ה-17, וכל הפוסקים שעסקו בה הסכימו לאיסור.

חשוב לציין שבשר שהושג בצייד אסור מהתורה לאכילה, שהרי החיה לא נשחטה לפי הדין וגם אם רק נפצעה ברוב המקרים תיחשב כטריפה על פי ההלכה. אפשר להבין מכך שחלק רחב מן האנשים העוסקים בצייד עושים זאת לשם הנאתם האישית.

והנימוק המרכזי אצל כל הפוסקים הוא שיש לאסור ציד לשם שעשוע בשל האכזריות שבדבר.

ר' שאול הלוי מורטירא, כותב: שמהצייד תיולד האכזריות, וכי כל כך גדולה האזהרה על כך מאחר וציווה ה' שכאשר יצודו חיות, הדבר ייחשב כשפיכות דמים.

בתחילת המאה ה-18, נשאלו שלושה מחכמי איטליה אם מותר לעסוק בצייד¹¹, תשובתם הייתה:

ר' שבתי בר' אלישע: אם אדם היורה בקשתו נגד חברו בכדי להכותו בדרך של צחוק ושעשוע נענש על כך, אין הבדל אצל החיות ולמרות שהותר לשחוט אותן, להרוג ולהמית אותם בידיים לא הותר.

ר' שמשון מורפורגו, שדן בעניין זה, אוסר גם הוא את הדבר, והוא מנמק שזו אומנותו של עשיר הרשע להמית את בריותיו של הקב"ה לשווא. ושהותרה מיתת בעלי חיים לצורך המין האנושי ולתועלתו ולא בשביל להקנות באדם את מידת האכזריות ושפיכת הדמים. הוא מוסיף כי הריגה למטרת מסחר מהווה מסחר בסחורות אסורות. ושזהו מנהגם של הגויים לצוד בעלי חיים בדרך של ספורט ובילוי, שכאן יש את האיסור "ובחוקותיהם לא תלכו"¹². ולכן אדם שעוסק בצייד לא ראוי להיקרא יהודי.

התשובה המפורסמת יותר בעניין זה היא תשובת ר' יחזקאל לנדא: העיסוק בצייד לשם פרנסה מותר מבחינה מוסרית ואין בכך אכזריות, מאחר ושוחטים חיות לצורך האדם. אבל מי שעוסק בצייד לא לצורך פרנסתו, יש במעשיו אכזריות.

¹¹ השאלה מובאת באנציקלופדיה ההלכתית "פחד יצחק"
¹² ויקרא יח'

לסיכום, מסקנתו היא שיש לאסור ציד חיות לשם שעשוע. והוא מוסיף נימוק הלכתי בכדי לאסור את הדבר מן הדין. שאדם העוסק בציד לא לשם פרנסתו עובר על "ונשמרתם מאד" מאחר והאדם מסכן את עצמו בעת הציד.

עוד ערך יהודי שהציד סותר הם דיני בל תשחית. אם האדם צד את החיה בכדי להפיק תועלת ממנה הדבר מותר אך כאשר הוא עוסק בציד רק לשם השעשוע שבדבר, הוא מונע מאותה חיה לממש את יעודה בעולם, ובעצם ממית אותה לטווא.

נוסף על כך ההסתיוגות מפני ציד מובאת בקטע בספר תהילים בפסוק: "אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הִלֵּךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים וּבְדַרְךְ חָטָאִים לֹא עָמַד וּבְמוֹשֵׁב לִצְיִים לֹא יָשָׁב"¹³. התלמוד מבאר את המילים "בדרך חטאים לא עמד", ורש"י מפרש: "צידת חיה על ידי כלבים, וכל מעשיהם לשם שחוק ושמחה". כלומר שהחטא המובא הוא העיסוק בציד לשם שעשוע ושרשעים חוטאים בו.

בהתאם לכך נפסק להלכה בשולחן ערוך: "אסור לצוד בכלבים, משום מושב לצים".

וכן רבי מאיר מרוטנברג הכריז שמי שצד בעלי חיים עם כלבים לא יזכה לחלק בעולם הבא.

לבסוף נראה שגם לפי המקרא וגם לפי ההלכה ודעת הרבנים, הציד נחשב למעשה שלילי ובלתי מוסרי. ישנה חשיבות רבה ליחס רחמני כלפי בעלי חיים שהם חלק מבריאתו של הקב"ה ואין להתעלל בהם. אדם שיתאכזר לבעלי חיים ייענש על כך ואדם אשר יתחשב בצרכיהם ויהיה אדיב כלפיהם יקבל שכר על מעשיו. הדעה הרווחת לגבי הציד היא שאנשים העוסקים בכך לשם הנאה, מבלי להפיק תועלת מהחיות הניצודות, הם אכזריים ואין לנהוג כמותם.

¹³ תלמוד בבלי יח/ב

פרק ב' - התייחסות המשפט הישראלי להגנת החי בדגש על ציד

הגנת החי במשפט הישראלי נועדה על מנת לשמור על זכויותיהם של בעלי החיים ולמנוע התעללות בהם. במקרים רבים ההתייחסות לבעלי חיים הם כקניין ורכושו של האדם, ולכן יש צורך להגן על זכויותיהם, שמה קיים חשש שהאדם ינהג באכזריות כלפי בעלי החיים.

במשפט הישראלי ישנם חוקים ותקנות שנועדו על מנת להגן על בעלי החיים, והנושא המשפטי שבו אתמקד הוא העיסוק בציד.

ציד הוא פעילות שבה אנשים תופסים והורגים בעלי חיים. הציד נעשה לשם ניצול עורם, בשרם וחלקים אחרים של בעלי החיים, ואף לעיתים לשם הנאה וספורט. ציד רב עלול לגרום להכחדה של חיות ממינים שונים ולפגיעה ב"מגוון הביולוגי".

החוק המרכזי שאדון בו הוא החוק להגנת חיית הבר, חוק זה הוא הוותיק שבחוקים להגנת בעלי חיים, ונחקק בשנת התשט"ו-1955. הוא עוסק בהסדרת הציד ובכל הנוגע להחזקת חיות בר ולסחר בהן.

החוק לא אוסר את העיסוק בציד לחלוטין אלא מגביל אותו ומפקח עליו. השיקולים העיקריים המנחים את המחוקק הם: טובת הציבור (בטיחות, בריאות וכדומה), שמירת המאזן הסביבתי והאקולוגי ועוד...

בהתאם לכך, החוק מבחין בין בעלי חיים שטבעם לחיות במחיצתו של האדם, שאסור לצוד אותם כלל, ובין בעלי חיים אחרים.

סעיף 2 בחוק האמור לעיל הוא החשוב ביותר והוא קובע כי לא יצוד אדם חיית בר מוגנת, אלא ברישיון או בהיתר על פי ¹⁴סעיף 3.

החוק מטיל הגבלות נוספות בעניינים שונים, כמו מקום הציד ושיטות הציד. התקנות מוסיפות הגבלות שונות, כמו העונות האסורות בציד, והגבלת כמות הציד המותרת ביום אחד.

העונש לעובר על חוק זה הוא מאסר לשנה או קנס, והמחוקק הוסיף כי העובר על סעיפים 2-4 לחוק דינו שנתיים מאסר או קנס.

דוגמאות לפסקי דין הקשורות לחוק הני"ל:

בית משפט השלום בקצרין ת"פ 10934-12-12 מדינת ישראל נ' מולא ואח' :

בפסק דין זה עסקו שני הנאשמים בציד דורבנים, שהם חיות בר מוגנות, ללא רישיון ציד¹⁵.

הנאשמים ביצעו את העבירות בצוותא והורשעו בעבירות שלהלן:

¹⁴ סעיף 3 לחוק הגנת חיית הבר - שר החקלאות רשאי להעניק רישיון לשם ציד
¹⁵ בית משפט השלום בקצרין ת"פ 10934-12-12 מדינת ישראל נ' מולא ואח'

• ציד חיית בר מוגנת ללא רישיון, בניגוד לסעיפים 2 ו141(ב) לחוק הגנת חיית הבר, התשט"ו - 1955.

• צייד בשיטת סנוור בניגוד לסעיפים 5(1) ו141(ב) לחוק

• ציד בלילה בניגוד לתקנה 5 לתקנות להגנת חיית הבר, התשל"ו- 1976.

• ציד באזור אסור בניגוד לתקנה 1 לתקנות הגנת חיית הבר (אזורים אסורים), התשל"א-1971 וסעיף 14(א) לחוק.

שניהם קיבלו עונש של קנס או מעצר למספר ימים והיו צריכים לחתום על התחייבות להימנע במשך שנתיים מביצוע עבירה לפי חוק להגנת חיית הבר, התשט"ו- 1955.

פסק דין נוסף:

בית משפט השלום קצרין ת"פ 09-06-22465 מדינת ישראל נ' סלאחה ואח':

הנאשמים עסקו בציד צבאים, שהם חיית בר מוגנת, באמצעות רובה. לא היה להם רישיון לציד והאזור שצדו בו היה אסור לציד. נוסף על כך הציד נעשה בתכנון מוקדם.

בפסק דין זה הוצגה פסיקה ביחס לרמת הענישה המקובלת בתיקים מסוג זה. בה כתוב כי יש להטיל על הנאשם מאסר על תנאי, קנס גבוה והתחייבות להימנע מעבירה זו. לבסוף העונש היה קנס כספי או מעצר, וחתימה על התחייבות כספית להימנע מלעבור על העבירות שבהן הורשע למשך 3 שנים.

בשני פסקי דין אלו אפשר לראות שהעונש כלפיי העוסקים בציד בלתי חוקי הוא לא חמור. ועל אף הפגיעה בבעלי החיים ובסביבה שהציד גורם, בית המשפט מתייחס בקלות דעת למקרים שכאלו. מצב זה תורם לעלייה בעבירות של ציד בלתי חוקי, מאחר והעבריינים מוכנים לקחת את הסיכון שיתפסו בעת הציד כתוצאה מהעונש הקל שניתן.

¹⁶בשנות השישים היה אדם שרצה לעסוק בציד כתחביב. הוא הגיש בקשה לשר החקלאות בכדי לקבל רישיון לציד ובקשתו נדחתה. האדם עתר לבג"ץ, אך בג"ץ דחה את עתירתו. וכך אמר השופט זילברג: "קטילת בעלי חיים לצורך ספורט אינה מן הדברים שבית משפט זה רואה עצמו חייב, מטעמי צדק, להגן עליהם. הצו על תנאי מתבטל והעתירה נידחת. העותר ישלם למשיבים כהוצאות הבקשה סכום כולל של 300 לירות ישראליות"¹⁷

פרופסור יצחק זמיר מתח ביקורת על פסק דין זה וטענתו הייתה שבית המשפט לא נהג כראוי. לפי דעתו בית המשפט לא היה צריך להחליט על ידי שיקולים של מוסר וצדק אלא לקבוע את הדין על פי החוק, שהרי החוק להגנת חיי הבר דורש שיהיה רישיון למי שרוצה לעסוק בציד ולא אוסר את הציד לחלוטין.

מחלוקת זו מציגה את השאלה האם יש לנהוג על לפי ערכי המוסר והצדק או לפי החוקים הקיימים כדין. מצד אחד טענתו של השופט זילברג נכונה, מטעמי הצדק אין לעודד ציד בשל ההשפעות ההרסניות שלו על בעלי החיים והסביבה. ומצד אחר פרופסור יצחק זמיר צודק בדעתו שיש לקבוע בבית המשפט על פי החוק ולא לפי הדעות האישיות של השופטים. אך אם יתנו לכל אדם המבקש, רישיון לציד, יהיו לכך השלכות קשות וביניהם סכנת הכחדה של חיות מסוימות.

בשנת 1997 רשות שמורות הטבע הפסיקה לחלק רישיונות ציד חדשים. הסיבה לכך הייתה ההתמעטות הרבה של חיות הבר בישראל, ושחלק מהמינים היו בסכנת הכחדה. בשנת 2008 הוגשו עתירות לבג"ץ נגד ההחלטה שמנעה חלוקת רישיונות ציד חדשים. טענתם הייתה שבשביל למנוע פגיעה בחיות הבר יש להגביל את מיני החיות שאפשר לצוד¹⁸. אך בג"ץ דחה את טענתם.

משנת 1997 חלה ירידה ניכרת במספר רישיונות הציד שניתנו. ובשנת 2012 מספר הרישיונות שניתן הוא רק כשליש ממספר הרישיונות שחולקו בשנת 1997.

בנוסף לכך קידמה רשות הטבע והגנים ביחד עם השר להגנת הסביבה ניסוח חדש לחוק שיותאם לשינויים המתרחשים בטבע, ושהציד יהיה כלי לוויסות אוכלוסיות חיות. כלומר יהיה היתר לצוד

¹⁶ מתוך המאמר על הציד במשפט הישראלי ובמשפט העברי שכתב מיכאל ויגודה.

¹⁷ בג"ץ 36/68 סולימאן בלאן נ' שר החקלאות ואח'

¹⁸ בג"ץ 3731\08, 4316\08, 8905\08 ו-3851\09.

רק את המינים המזיקים בכדי למנוע נזקים לחקלאות וכדומה. על פי המשרד להגנת הסביבה משמעות תיקון זה היא שלא יתקיים יותר ציד לשם שעשוע או ספורט.

כמובן שיש המתנגדים לחוק זה והם האנשים העוסקים בציד. טענתם היא שהדבר יפגע בפרנסתם של הציידים ושכאשר יהיה צורך בציד מזיקים, החקלאים יעדיפו להשתמש ברעל מאשר להשתמש בצייד מקצועי להדברה. הם מוספים ואומרים כי מצב שכזה עלול לגרום לפגיעה נרחבת של חיות הבר, מאחר ובגלל שלא מדובר באנשים מקצועיים, הם לא ידעו לזהות באיזה בעל חיים צריך לפגוע.

לבסוף נמסר מהמשרד להגנת הסביבה כי הצייד המותר כיום לא מיועד בכדי לשמש מקור פרנסה לציידים. במסגרת הצעת שינוי החוק יבוטלו רק רישיונות הצייד ואין שלילה סופית של היתרי הצייד. ההיתרים מיועדים בעיקר לציידים ולחקלאים על מנת שיבצעו ציד מבוקר המונע נזקים לחקלאות. באופן כולל מטרת החוק להגנת חיית הבר הוא בכדי להגן על חיות הבר מפני הסכנות שצפויות להן מבני האדם. והחוק לא נותן את הזכות לפגוע בחיות בר".

המחלוקת הקיימת בנוגע לבעיית הצייד עדיין לא נפתרה. אם הצייד יאסר לחלוטין, ציידים רבים יאבדו את פרנסתם. וישנו חשש מהתרבות מזיקים כתוצאה מחוסר ציד, שבסופו של דבר יגרמו לפגיעה בסביבה ובמאזן האקולוגי. ואם יתירו לציידים לעשות כרצונם והחוק לא יגן על חיות הבר, בעלי חיים רבים יהיו בסכנת הכחדה ממשית וההשלכות לכך יהיו הרסניות.

לפי הנראה לא תתאפשר פתירת המחלוקת, ועל מערכת המשפט למצוא את האיזון הסביר בין הצדדים כשהוא שם לפניו את השמירה וההגנה על בעלי החיים.

פרק ג: השוואה בין המשפט העברי למשפט הישראלי, תוך התייחסות להגנת

החי בדגש על ציד

גם המשפט העברי וגם המשפט הישראלי אוסרים התעללות בבעלי חיים ומכירים בערך של חמלה ואדיבות כלפי החיות.

במשפט העברי כבר מהמקרא יש דינים שנועדו בכדי לדאוג לרווחתם של בעלי החיים, ומובא שעל האדם להתחשב בצרכיו ורגשותיו של בעל החיים. האדם אומנם משתמש בחיות לשימושים שונים אך עליו להתייחס אליהם בכבוד ולא כרכוש שיכול לעשות בו כרצונו. ישנם הלכות המגנות על בעלי החיים ומובאות דוגמאות למקרים שבהם אנשים חשובים בתרבות היהודית התייחסו באופן שלילי או חיובי כלפי בעלי חיים וקיבלו שכר משמים בהתאם למעשיהם.

במשפט הישראלי בדומה למשפט העברי, יש לבעלי החיים זכויות שהמדינה מגינה עליהם. ונחקקו חוקים ותקנות שתפקידם למנוע התעללות וסבל של בעלי החיים, "לא יענה אדם בעל-חיים, לא

יתאכזר אליו ולא יתעלל בו בדרך כלשהי¹⁹. על אף שעדיין קיימת פגיעה בחיות מסוימות, תפקיד החוקים הוא לצמצם את סבלם ולדאוג שימשיכו להתקיים.

למשפט העברי ולמשפט הישראלי גישה שונה בנוגע להתרת העיסוק בציד. במשפט העברי היחס לציד הוא שלילי והציד מובא כאומנותו של עשו. דעתם הרווחת של הרבנים והפוסקים היא שהציד הוא מעשה אכזרי ושיש לאסור אותו. הטענה המרכזית היא שכאשר האדם עוסק בציד בכדי לפרנס ולהביא תועלת לעצמו הדבר מותר, אך אם הציד נעשה בכוונה של הנאה ושעשוע, האדם עובר על "ונשמרתם מאוד" ודיניו בל תשחית.

לעומת זאת במשפט הישראלי אין איסור על ציד אלא החוק אומר שמי שרוצה לעסוק בציד צריך לקבל רישיון משר החקלאות או כל גוף המורשה לכך. החוק שמפקח על הציד הוא החוק להגנת חייית הבר, תפקידו לדאוג לחיות הבר שבסכנת הכחדה ולמנוע ציד של חיות אלו. למרות ההיתר במשך השנים ירדה כמות חלוקת הרישיונות לציד כתוצאה ממינים רבים שניזוקו ובסכנת הכחדה. אך במקרים רבים אנשים צדים באופן בלתי חוקי בניגוד לאיסור, מאחר והם מוכנים לשאת בעונש היחסית קל שמקבלים על כך.

לדוגמא מקרה זה:

²⁰אדם צד חייית בר מוגנת, ללא רישיון ציד, בלילה, והוא הודה במעשיו בהזדמנות הראשונה.

העונשים שקיבל היו: מאסר המרוצה בעבודות שירות למשך 3 חודשים, קנס בסך 15,000 ₪ או 60 ימים מאסר וחתימה על הימנעות מקיום העבירה למשך 3 שנים.

זהו לא מקרה בודד, אנשים רבים מסתכנים ועוסקים בציד בלתי חוקי מכיוון שהעונש לא חמור וכתוצאה מכך מתאפשרת פגיעה בבעלי החיים הנמצאים בסכנת הכחדה.

¹⁹ סעיף 2(א) לחוק צער בעלי חיים.

²⁰ בית משפט השלום טבריה ת"פ 52631-10-14 מדינת ישראל נ' חאלד עאזם

ביבליוגרפיה

חקיקה:

חוק צער בעלי חיים תשנ"ד-1994

חוק הגנת חיית הבר התשט"ו-1955

פסקי דין:

בית משפט השלום טבריה ת"פ 52631-10-14 מדינת ישראל נ' תאלד עאזם

בית משפט השלום בקצרין ת"פ 10934-12-12 מדינת ישראל נ' מולא ואח'

בית משפט השלום קצרין ת"פ 22465-06-09 מדינת ישראל נ' סלאחה ואח'

בג"ץ 3731\08, 4316\08, 8905\08 ו-3851\09.

ספרות המחקר

מאמרים:

מעמד בעלי החיים במשפט מאת עו"ד יוסי וולפסון

ציד בלתי חוקי מאת איתי פידלמן

הציידים נגד המדינה: החוק החדש להגנה על חיות בר יפגע בחופש העיסוק שלנו מאת רינת צפריר

משפט עברי

מאמרים:

מה אומרת היהדות על ציד למטרות ספורט? מאת ברוך ש. דוידסון
על הצייד במשפט הישראלי ובמשפט העברי מאת מיכאל ויגודה
היהדות ובעלי חיים: ציד בחוק ובמסורת מאת הרב י. ג. טילסן
אלימות כלפי בעל חיים מאת הרב יוסי שרעבי ודי"ר יובל סיני

ספרות הפסיקה:

ר' יוסף אלבו

ר' שבת ב' אלישע

ר' יחזקאל לנדא

ר' שאול הלוי מורטירא

ר' שמשון מורפורגו